

บทที่ 10

ศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษา

สำนักงานจัดการศึกษาทั่วไปและศิลปวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ พระราช

เพื่อการพัฒนา
อย่างยั่งยืน

ปรัชญา และ คติพจน์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ปรัชญา

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาท้องถิ่น

คติพจน์

“นตฺถิ ปัญญาสมา อภา”

แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี หรือ ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา

ความหมายของ “การศึกษา”

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ศ.ดร.) ให้ความหมายของ “การศึกษา” ไว้ว่า

“การศึกษา” มาจากภาษาบาลีว่า สิกฺขา
มีรากศัพท์ว่า สิกฺข หมายถึง วิชฺไชปาทาน
แปลว่า การแสวงหาวิชา ส่วนคำว่า วิชา

หมายถึง ความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย

ดังนั้น สิกฺขา หรือศึกษา จึงหมายถึง การแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้ง ซึ่งก็คือปัญญา

ความหมายของ “การศึกษา”

การศึกษา เป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมาก็ขจัดความมืดไปด้วย การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อ “การเข้าถึงปัญญา” อันเป็นเครื่องมือที่ขจัดเสียซึ่งอวิชชา คือความไม่รู้ จึงได้ชื่อว่าเป็นการศึกษาอันจะนำไปสู่การศึกษาที่เป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความหมายของ “การศึกษา”

ความหมายของการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (มาตรา 4)

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

รูปแบบของการศึกษา

รูปแบบของการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (มาตรา 15-16)

1. การศึกษาในระบบ
 - 1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. การศึกษานอกระบบ
3. การศึกษาตามอัธยาศัย

พระราชดำริและพระราชกรณียกิจ
เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

ในแผ่นดินรัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2489 - 2559

มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติหลายฉบับ

แนวพระราชดำริและพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา อาจแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ การจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โครงการสานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ทุนการศึกษาพระราชทาน และพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับการศึกษา

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาในระบบ

โรงเรียนจิตรลดา

โรงเรียนร่มเกล้า

โรงเรียนราชวินิจ

โรงเรียนวังไกลกังวล

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์

โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน

โรงเรียนราชประชาสมาสัย

โรงเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือตามความจำเป็นเร่งด่วน (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์)

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษานอกระบบ

โรงเรียนพระดาบส

โรงเรียน พระดาบส
ช่างที่พ่อสร้าง

โครงการพระราชดำริ

พระดาบส

The Phra Dabos Project

หนังสือสองภาษา Thai-English

ชุด
ศาสตร์
พระราชอา

เรียบเรียง: ฝ่ายวิชาการ สดาพรบุ๊คส์ ภาพปก: เจนิม อัคระพู แปล: พิธิยา พงษ์สาริกัม, John Viano

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4,810 โครงการ

โครงการหลวง 39 โครงการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 6 ศูนย์ ได้แก่

- (1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จ.นราธิวาส
- (2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จ.สกลนคร
- (3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จ.จันทบุรี
- (4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จ.เชียงใหม่
- (5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จ.เพชรบุรี
- (6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จ.ฉะเชิงเทรา

โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน

- พ.ศ. 2511 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
- พ.ศ. 2512 เกิดสารานุกรมตัวอย่างขึ้นเป็นเล่มแรก
- พ.ศ. 2516 เล่มที่ 1 ทำสำเร็จ จำนวน 9 เรื่อง
- สารานุกรม พ.ศ. 2516-2555
แยกเป็น
 - ฉบับปกติ 2,225 เรื่อง จำนวน 37 เล่ม
 - ฉบับเสริมความรู้ 57 เรื่อง จำนวน 19 เล่ม
 - รวมมีจำนวนทั้งสิ้น 56 เล่ม จำนวน 2,282 เรื่อง
- saranukromthai.or.th

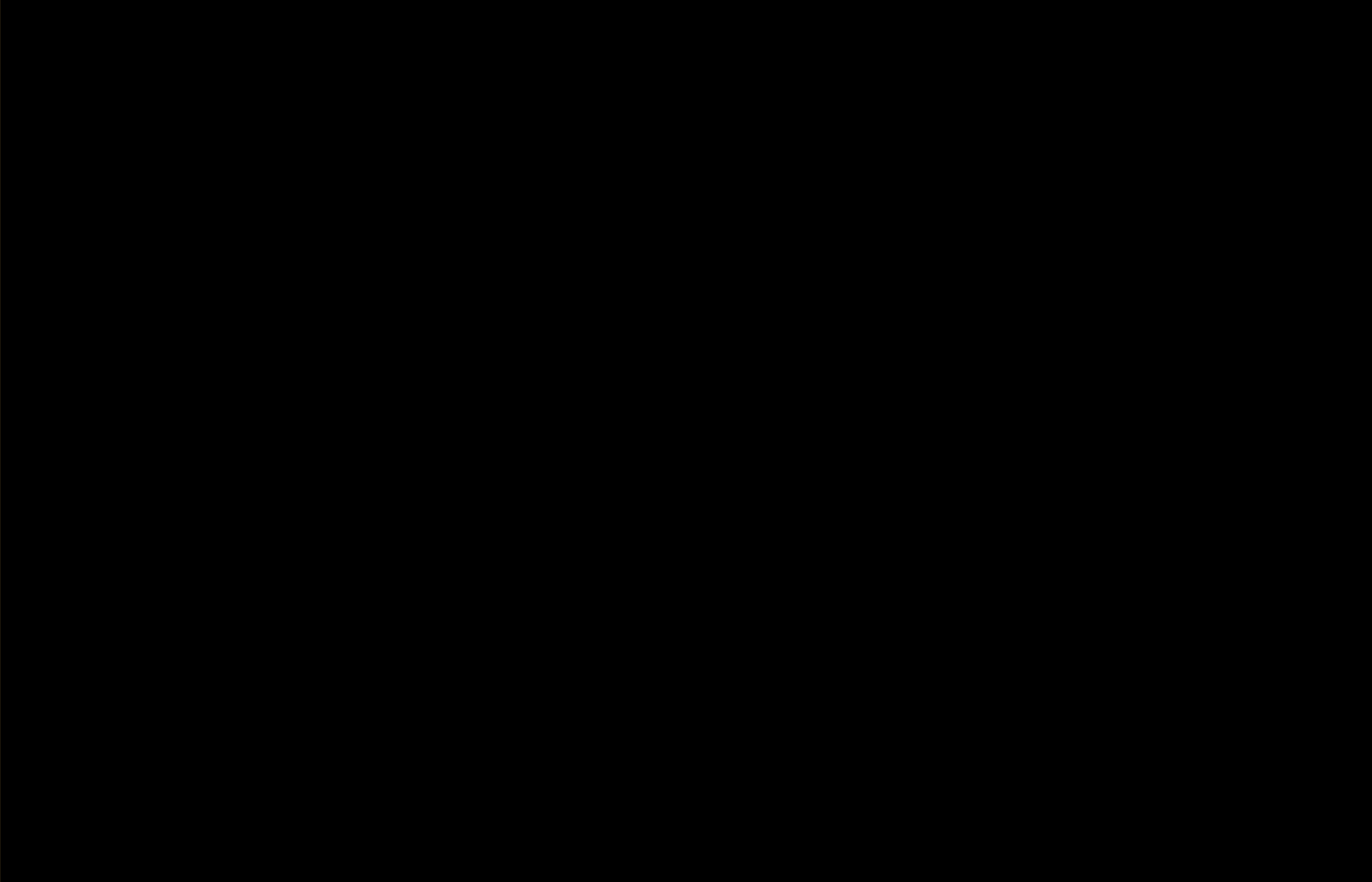

ทุนการศึกษาพระราชทาน

- ทุนมูลนิธิอานันทมหิดล
- ทุนมูลนิธิภูมิพล
- ทุนมูลนิธิราชประชาสมาสัยในพระบรมราชูปถัมภ์
- ทุนราชประชาสมาสัย
- ทุนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ทุนเล่าเรียนหลวง
- ทุนนวฤกษ์
- ทุนการศึกษาพระราชทานแก่นักเรียนเฉพาะกรณี
- ทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย
- ทุนเศรษฐกิจพอเพียง

พระบรมราชาโชวาท
และพระราชดำรัสเกี่ยวกับการศึกษา

“การศึกษา” กับความสำคัญของการพัฒนาบ้านเมือง

“ **การศึกษา** เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดาอันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจให้พร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติสืบไป...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2505

งานด้านการศึกษา...เป็นงานสำคัญต่อบ้านเมือง

“งานด้านการศึกษา เป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมือง เป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ขณะนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่าพลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการน่าวิตกว่าถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด ปราบฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน จึงพูดได้เต็มปากแล้วว่า เราจะต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2512

การศึกษา...ทั้งด้านวิชาการ การปฏิบัติ ความประพฤติ

“ **การศึกษา** ที่มุ่งทำเพื่อส่งเสริมบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ สร้างหลักฐานความมั่นคงในชีวิต และทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้นั้น ต้องจัดอบรมให้ได้พร้อมทั้งด้านวิชาการ ด้านการลงมือปฏิบัติ ด้านความคิดวินิจฉัย และความประพฤติปฏิบัติ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วันที่ 28 มิถุนายน พุทธศักราช 2523

ความคิด จิตใจ และความประพฤติ

“...วัตถุประสงค์สำคัญของการให้การศึกษาคือ การฝึกฝนอบรมให้บุคคลมีปัจจัยหรือ
อุปกรณ์สำหรับชีวิต อย่างครบครันเพียงพอ ทั้งในส่วนวิชาความรู้ ส่วนความคิดวินิจฉัย
ส่วนจิตใจและความประพฤติ ส่วนความขยันอดทนและความสามารถ ในอันที่จะนำความรู้
ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์แห่งการสร้างความสุขความเจริญและ
ความมั่นคงในชีวิต...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วันที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2523

ความฉลาดรู้

“...**ความรู้**นั้นสำคัญยิ่งใหญ่มาก เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความฉลาดสามารถและความเจริญก้าวหน้า มนุษย์จึงไปศึกษากันอย่างไม่รู้จบสิ้น การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด **ความฉลาดรู้** คือรู้แล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษการศึกษาเพื่อความฉลาดรู้มีข้อปฏิบัติที่น่าจะยึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ...

ประการแรกเมื่อจะศึกษาสิ่งใดเรื่องใดให้รู้จริง ควรศึกษาให้ตลอด ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม ไม่ใช่เรียนรู้อย่างตื้นเขินเพียงบางส่วนบางตอน อีกประการจะต้องปฏิบัติประกอบพร้อมกันไปด้วยเสมอคือ ต้องพิจารณา ศึกษาเรื่องนั้น ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติและเที่ยงตรงเป็นกลาง ไม่ยอมให้รู้เห็นและเข้าใจตามอำนาจความเห็นยวนำของอคติ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2523

การฝึกฝนคือการศึกษาอีกชั้นหนึ่ง

“...การให้การศึกษ่อีกชั้นหนึ่ง คือ การสอนและการฝึกฝนให้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าขึ้นไป พร้อมทั้งการฝึกฝนให้รู้จักใช้เหตุผล สติปัญญา และหาหลักการชีวิต เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญอกงาม ทั้งทางกายและทางความคิด ผู้ทำงานด้านการศึกษามีความสำคัญเป็นพิเศษ และได้รับความยกย่องเป็นอย่างสูงตลอดมา ในฐานะที่เป็นผู้ให้ชีวิตจิตใจตลอดจนความเจริญทุกอย่างแก่อนุชน...”

พระบรมราชโองการพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
วันที่ 29 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2514

การให้การศึกษาคือการสร้างสรรค้ความรู้

“...การให้การศึกษานั้น กล่าวโดยจุดประสงค์ที่แท้จริง คือการสร้างสรรค้ความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิต อยู่ได้อย่างมั่นคงและราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตน เพื่อส่วนรวมได้ตาม ควรแก่อัตภาพ ผู้ทำหน้าที่ด้านการศึกษาทุกฝ่ายทุกระดับ ควรจะได้มุ่งทำงานเพื่อ วัตถุประสงค์นี้ยิ่งกว่าสิ่งใด...”

พระบรมราชโองการพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
วันที่ 27 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515

การศึกษาที่ดี ต้องใช้ความรู้ กว้างขวาง

“...การให้การศึกษาคืองานที่ละเอียดลึกซึ้งมาก จำเป็นต้องใช้ความรู้
อันกว้างขวาง ใช้ความสุ่มรอบคอบ ประกอบด้วยความตั้งใจและความเพียรพยายาม
อย่างแรงกล้า จึงจะทำได้สำเร็จ...”

พระบรมราชโองการพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
วันที่ 28 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515

การศึกษาคือการส่งเสริมบุคคลในการเรียนรู้

“...การให้การศึกษานั้นคือ การแนะนำส่งเสริมบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำตามอัธภาพของตนโดยมีจุดมุ่งหมาย ในที่สุดให้สามารถนำเอา คุณสมบัติทั้งปวงที่มีในตัวออกมาใช้ ให้เป็นประโยชน์แก่อกุลตนแก่อกุลผู้อื่นได้ โดยสอดคล้องไม่ขัดแย้งเบียดเบียนกัน เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นประเทศได้...”

พระบรมราโชวาทพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วันที่ 20 มิถุนายน พุทธศักราช 2530

การศึกษาหรือการเรียนรู้ มี 3 ลักษณะ

“...ลักษณะของการศึกษาหรือการเรียนรู้นั้นมีอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่นอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนประจักษ์และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญ การเรียนรู้ทั้งสามนี้จำเป็นจะต้องกระทำไปด้วยกัน ให้สอดคล้องส่งเสริมกันจึงจะช่วยให้เกิดความรู้จริง พร้อมความสามารถที่จะนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ

การเรียนรู้ทุกอย่างนั้นจะต้องเรียนตามความรู้ของผู้อื่นก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อรู้แล้วจึงนำมาพิจารณาให้เห็นแจ่มชัดละเอียดลงไปอีกชั้นหนึ่ง ให้ถึงเนื้อหาสาระ อันจะอ้างอิงอาศัยเป็นหลักฐานได้ มิให้เป็นการเรียนรู้อย่างเลื่อนลอย แต่เมื่อถึงขั้นที่สองนี้แล้วก็ยังถือว่าเป็นการได้ให้ได้ผลแน่นอนอนจริง ๆ ไม่ได้ ยังจำเป็นต้องนำความรู้นั้นมาปฏิบัติฝึกฝนอีกให้เกิดผลประจักษ์แจ้งและเกิดความคล่องแคล่วชำนาญขึ้นพร้อมกันไปด้วย จึงจะนำไปใช้ปฏิบัติให้สำเร็จผลได้ไม่ขาดข้อง...”

พระบรมราชาวาทพิธิพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วันที่ 25 มิถุนายน พุทธศักราช 2524

การศึกษา คือการสังเกต รับฟัง

“...การศึกษาเพิ่มเติมที่แต่ละคนพึงกระทำนั้น กล่าวได้ว่ามีอยู่สองทาง ทางหนึ่งคือศึกษา ค้นคว้าจากตำรับตำรา และวิเคราะห์วิจัยตามระบบและวิธีการที่ปฏิบัติกันในมหาวิทยาลัย อีกทางหนึ่งคือระดับรับฟัง สังเกต จดจำจากการกระทำคำพูดของบุคคล รวมทั้งเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบผ่าน แม้แต่อุปสรรคความผิด พลาดของตนเอง ก็อาจนำมา คิดพิจารณาให้เป็นบทเรียนที่ทำให้เกิดความรู้ ความคิด ความฉลาด ได้ทั้งสิ้น...”

พระบรมราชาบาทพิธิพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วันที่ 21 กรกฎาคม พุทธศักราช 2525

กิจกรรม: ศาสตร์พระราชาเกี่ยวกับการศึกษา

ให้นักศึกษาเขียนบทวิเคราะห์ถึงระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน

อภิปรายถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาด้านการศึกษาส่งผลต่อระบบการศึกษาของไทยอย่างไร

(ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4)

